

9643

334

m-51

4

2001

2

2010

Վ. Վ. ԽԻԺՆԵԱԿՈՎ.

300

1327-ԻԻ

Հայեր կաթնագիր:

պ

ԿՕՕՊԵՐԱՑԻԱՆ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԻՑ

334

10-51

Յ Ե Տ Ո Յ

1003
11893

Թարգ. ուսերէնիկ

Ս Ս

Հրատարակութիւն Մերձ-Կասպեան, ինքնուրուի
Միութեան Լուսաւորական Բաժանմունքի.

№ 2.

Բ Ա Գ Ո Ի

Տպարան «Տրուծենիկ» Ա. Ա. Կոխնջի

1917

7946

700000000000

စိတ်နှလုံးချစ်ရည်ရှိသူများ

3 2 1 0 9

400 ՊԵՐԱՑԻԱՆ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԻՑ ՅԵՏՈՅ.

Երբ բռնկւեց յեղափոխութիւնը, ինձ վիճակեց, ի միջի այլոց, քրքրել Մոսկւայի նահանգական ժանդարմական վարչութեան գործերը, այսինքն՝ այն հիմնարկութեան, որի նշանակութիւնն էր պահել եւ պահպանել բռնութեան և խաբէրայութեան նախկին կազմը:

Թերթերով ոստրկանութեան Դեպար-
տամենտի բազմաթիւ շրջաբերականները,
ուղղւած զանազան հարցմունքներով նա-
հանգական ժանդարմական վարչութեանը,
աչքի անցկացնելով ժանդարմական ենթա-
սպաների (унтеръ-офицеръ) առաւել բազմա-
թիւ զեկուցումները իրենց փոխ-գնդապետ-
ներին (подполковникъ), այս վերջինների
զեկուցումները ժանդարմական գններալին՝
նահանգական վարչութեան պետին և այդ
գններալի զեկուցումը ոստրկանութեան

Դեպարտամենտին, ես զարմացայ ժանդարմական աստիճանաւորների ղէպի կօօպերացիան ունեցած ուշադիր վերաբերմունքից: Նրանք նրան հետևում էին անխոնջ կերպով, կազմելով կօօպերատիվների վարչութիւնների և խորհուրդների կազմերի ցուցակները և գրի առնելով նրանց կեանքի աչքի ընկնող ղէպքերը: Կօօպերացիայի համար ժանդարմներն ունէին յատուկ «տեղեկաբերներ», որոնց երբեմն նոյն իսկ վճարում էին, ինչպէս վճարւած է (25 ր.) միայն մի տեղեկութեան համար Րուզսկովերէյեան միացեալ միութեան 1916 թւի գործունէութեան մասին, որով տեղեկութիւն է տրւում միութեան վարչութեան կազմի, նրա ծառայողների և նրա պարենաւորման գործունէութեան մասին:

Ինչո՞ւ ժանդարմները այդպէս հետաքրքրւելիս են եղել իր առևտրական գործով խաղաղ գրադուդ կօօպերացիայով:

Իրա պատճառն այն է, որ կօօպերացիան կազմակերպում էր ազգաբնակչութիւնը և վարժեցնում նրան հասարակական գործունէութեան: Իսկ ազգաբնակչութեան կազմակերպումը ամենամեծ վտանգն էր հին կազմի համար: Քանի ժողովուրդը նմանւում էր մարդկային բաժան-բաժան

եղած փոշուն, նա վտանգւում էր բռնակալութեան համար, այդպիսի ժողովրդին դժւար էր թեքել ցանկացած կողմը: Մինչև ր ազդում միայն ժողովրդի կազմակերպւած լինելը, որովհետև ժողովրդի ոյժը նրա կազմակերպւած լինելու մէջ է: Եւ որչափ շատ էր ժողովուրդը կազմակերպւում, այնչափ շատ էր սարսափում բռնակալութիւնը, և այնչափ եռանդուն կերպով պէտք է ժանդարմներն ու պահնորդները (охранники) հետևէին ժողովրդական կազմակերպութիւններին: Եւ նրանք հետևում էին, հաշի առնելով կօօպերացիայի աճող ոյժը: Սակայն նրանք կօօպերացիային ոչինչ չը կարողացան անել, որովհետև նրանք գործունէին մի այլ վտանգի հետ ևս:

Անբաղդ և տնտեսապէս թոյլ ժողովուրդը շատ դժւար էր ապրում, բռնակալութիւնը շարունակ սարսափի մէջ էր, աչքի առաջ ունենալով նրա վրդովման հնարաւորութիւնը: Առանձնապէս զրութիւնը սուր կերպարանք ստացաւ վերջին տարում, երբ կենսական միջերջների պակասութիւն զգացւեց: Ժողովրդի առաջ ցցւեց սովի ուրուականը: Իսկ տիրողների առաջ սովային ընդվզումների ահը:

Ուստի՝ ժանդարմները իրենց զեկուցումներին մէջ, տեղեկացնելով իշխանութեանը անընդհատ աճող կօօպերատիվ շարժման մասին, միաժամանակ շեշտում էին.

«Պարենաւորման հարցը խիստ հրատապ է և անչափ վրդովում է ազգաբնակչութեանը: Եթէ չը լինէր կօօպերացիան, դրոշխներ առստել վասքաւ կը լինէր: Նա անհրաժեշտ է ազգաբնակչութեան համար»:

* * *

Եւ անաւ առաջացաւ յեղափոխութիւնը: Նա առաջացաւ միանգամից ոչ միայն Պետրոգրադում, այլ ողջ երկրում: Կօօպերացիայի շնորհիւ կազմակերպման ընտելացած ժողովուրդը հեշտութեամբ թեքւեց նոր կազմի կողմը, որպիսի հանգամանքը մի անգամ ևս ընդգծեց կօօպերացիայի ծառայութիւնը հայրենիքի հանդէպ:

Սկսեց նոր կեանք: Փոխւեցին բոլոր հին իշխանութիւնները, բոլոր մարզիկ, որոնք նեցուկ էին բռնութեան կամ որոնք իշխում էին ոչ ըստ իրենց օգտակար ծառայութեանց, այլ միայն շնորհիւ իրենց արտօնեալ վիճակի: Պաշտօնանկ եղան ժանդարմները, ոստիկանութիւնը, գաւառապետները, ապստականութեան պարագլուխները և գաւառական վարչութիւնների շատ

նախագահներ ու անդամներ: Տարօրինակ բան. հին իշխանութիւնների անկման հետ միաժամանակ մի քանի վայրերում սկսեցին փոխել նոյնպէս և կօօպերատիվների վարչութիւններին:

Վերաբերմունքը դէպի կօօպերացիան զրեթէ ամեն տեղ փոխւեցաւ: Առաջ կօօպերացիայի հետ կապում էին ամեն լաւ բան, այժմ սկսեցին նրան վերագրել անչափ վատ բաներ:

* * *

Վերջին տարւայ պարենաւորման քայլայման ժամանակ կօօպերացիայի վրայ դրւեցաւ նոր պարտականութիւնների ծանր բեռն: Վարկային ընկերութիւնները, և յատկապէս պարտողական ընկերութիւնները, հարկադրւած եղան իրենց վայրերում ըզբաղւելու պարենաւորման գործով, ըստ որում՝ նրանք պարտաւոր էին հոգ տանել ոչ միայն իրենց անդամների, այլ նաև շրջակայ ողջ ազգաբնակչութեան մասին: Մթերքների սակաւութեան պատճառով մասնաւոր առևտուրը գնալով սկսեց պակասել, և շատ վայրերում ազգաբնակչութեանը մթերք հայթհայթելու գործը ամբողջովին անցաւ կօօպերացիայի ձեռքը:

Սակայն կօօպերացիան ազգաբնակչութեանը մթերք հայթհայթելու պարտականութիւնը ստանձնեց դժւար պայմանների մէջ, երբ մթերքների բերումը բաւարար չէր, երբ մթերք առնելը խիստ դժւար էր և երբ առաւել դժւար գործ էր գնածի տեղ հասցնելը, որովհետեւ երկաթուղիները պատերազմի պատճառով խիստ վատ էին գործում:

Կօօպերացիան արաւ, ինչ կարող էր, բաշխելով ազգաբնակչութեանը հայթհայթած մթերքները: Վատ պայմանների մէջ էր դրւած այդ գործը, սակայն կասկածից վեր է, որ առանց կօօպերացիայի նա առաւել վատ կը լինէր, որովհետեւ առանց նրան խիստ անկանոն կը լինէր բաշխումը, ոմանց շատ մթերք կը հասնէր, քան միւսներին, ոմանք առատութեամբ կը վայելէին, մինչդեռ ուրիշները սովամահ կը դառնային:

Անգամ ժանդարմները ի գուր չէին ընդունում կօօպերատիվ կազմակերպութիւնների օգտակարութիւնը ազգաբնակչութեան համար:

* * *

Այժմ ամեն կողմից լուրեր են հասնում, որ ազգաբնակչութիւնը սկսել է վատ

վերաբերւել դէպի կօօպերացիաները, փոխելով կօօպերատիվ ընկերութիւնների դեկավարներին:

Երբեմն ազգաբնակչութիւնը առանձին անձնաւորութիւնների վերաբերմամբ շատ արդար է վարւել, երբ յայտնւել է, որ այս կամ այն սպառողական ընկերութեան վարչութեան անդամները մէջօկներով ալիւր են թաղցրել անձնականապէս իրենց համար: Այդպիսի անպէտք մարդկանց, անշուշտ, հարկաւոր էր փոխել, և միայն ցաւել կարելի է, որ նրանք առաջուց ընտրւել են իրենց պաշտօններում: Սակայն երբեմնակի տեղի ունեցող այդ դէպքերը չեն, որ ծառայում են որպէս պատճառ ազգաբնակչութեան՝ դէպի կօօպերացիան տածած վերաբերմունքի ընդհանուր փոխւելուն:

Դրա պատճառը պէտք է համարել այն, որ կօօպերացիան զբաղւել է մթերքների բաշխման գործով, և որովհետեւ պարենաւորման գործը դրւած է եզել և ներկայումս էլ դրւած է վատ պայմանների մէջ, ուստի ազգաբնակչութիւնը, չը գտնելով այլ բացատրութիւն, սկսել է մեղադրել կօօպերացիան՝ պարենաւորման քայքայման գործում:

«Դու ինձ սովամահ արիր» — ասում էր մի գիւղացի կօօպերատիվի վարչութեան ինձ ծանօթ անդամին՝ ընտիր մարդուն և կօօպերատորին, որը ուղղամտօրէն աշխատում էր պարենաւորման գործում, ջանք թափելով որչափ կարելի է շատ մթերք հասցնել և ըստ հնարաւորութեան արդար կերպով նրանց բաշխել:

Սակայն, չը նայած թափած ջանքի՝ մթերքը խիստ սակաւ էր: Եւ ահա պատրաստ է մեղադրանքը. «Դու ինձ սովամահ արիր», — իսկ դրան հետևում է գործողութիւնը. «հեռացիր»:

Այդօրինակ տրամադրութիւնից այժմ օգտւում են կօօպերացիայի թշնամիները՝ վաճառականները, որոնց կօօպերացիան թոյլ չէ տւել վաճառելու խաբեբայական արժէքներով և միաժամանակ գնորդներին չափի և կշռի մէջ խաբելու: Նրանք բոլորքում են կրքերը, թունաւորելով կիսագիտակից ազգաբնակչութիւնը դէպի կօօպերացիան, զրպարտում են նրա գործիչներին և չեն քաշում ժողովրդի առաջ ստելու, որ իբր իրենք աւելի լաւ առաջ կը տանեն պարենաւորման գործը, որը այժմ չէ կարելի ընդհանրապէս յաջող կերպով պարել:

Ներկայումս կենսական մթերքները դարձել են պետական մենաշնորհի առարկայ. ոչ վաճառականները և ոչ էլ կօօպերատիվները չեն կարող ինքնագլուխ գնումներ կատարել: Բոլոր մթերքները պատկանում են պետութեանը, որը տարբեր վայրերում բաց է թողնում նրանց պարենաւորման կօմիտէներին:

Մենաշնորհի վաճառականներին դիւր չէ գալիս: Սակայն մինչև մենաշնորհը ներանք նոյնպէս չէին կարողանում մթերք հասցնել: Օրինակ, Վոլոկոլամեան գաւառում անցեալ ձմեռը վաճառականներին թոյլատրւած էր 155 վագօն բերելու, սակայն նրանք կարողացան բերել 10 վագօնից էլ պակաս:

Այդպիսով՝ վաճառականները ստում են, երբ մեղադրում են ազգաբնակչութեանը վատ պարենաւորելու մէջ կօօպերացիան, իսկ այժմ — հացի մենաշնորհը և պարենաւորման կօմիտէներին:

Կենսական մթերքներից շատերի, ինչպէս մանուֆակտուրի, սապոնի, նաւթի և այլն վրայ մենաշնորհ չէ նշանակւած: Իսկ վաճառականները այդ ապրանքներից շատ ունեն, արդեօք նրանք կարո՞ղ են նրանցով ապահովել ազգաբնակչութիւնը: Այսպիսով՝

եթէ կենսական միջերընների ազատ առևտուրը նոյն իսկ վերականգնւէր, նրանց հայթհայթելը դժւար թէ յաջող լինէր, իսկ վաճառականների ձեռքով նրանց բաշխումը ամենայն հաւանականութեամբ առաւել վատթար կը լինէր, քան ներկայումս:

* * *

Կօօպերացիան առաջ անհրաժեշտութիւն էր և այժմս էլ կը մնայ անհրաժեշտութիւն. այժմ, շատ կարելի է, առաւել անհրաժեշտ է, քան թէ եղել է անցեալում:

Նա օգնում է ազգաբնակչութեան տընտեսութեան, արհեստի և պարենաւորման գործերի յաջող վարելը: Նա թոյլ չէ տալիս, որ միջնորդ-վաճառականները ժողովրդական կարիքի հաշւին հարստութիւն դիզեն:

Հողագործներին, արհեստաւորներին, տնայնագործներին և բանւորներին միաւորելով ընկերութիւնների մէջ, նա նրանցից ստեղծում է ոյժ՝ տնտեսական պայքարի համար:

Դրամագլուխ չունեցող մանր գործատէրերը իրենց տնտեսութիւնը յաջող կերպով կարող են վարել միայն վարկային ընկերութիւնների օգնութեամբ, որոնք այդ դրամագլուխը արամազրում են նրանց: Տնայնագործներն ու արհեստաւորները յա-

ջողութեամբ կարող են գործել, եթէ միայն միանան և կազեն մասնաւոր ընկերութիւններ, առանց որոնց նրանք հարկադրւած են ստրուկ լինելու առնողներին և գործատէրերին: Գիւղատնտեսութիւնը յաջող կերպով վարելու համար անպայման պահանջւում է կազմել կօօպերատիվ ընկերութիւններ և արտելներ՝ միահամուռ ոյժերով գիւղատնտեսական իրեր գնելու համար, միահամուռ ոյժերով գիւղատնտեսութեան արգիւնքը սպառելու և նրանց մշակելու համար: Յատկապէս զգացւում է կօօպերացիայի անհրաժեշտութիւնը հողային բերնորոգման և յօգուտ աշխատաւորութեան սպասելիք մեծ բարենորոգման ժամանակ:

Կազմակերպելով տնտեսական կեանքը, կօօպերացիան իր դեմօկրատիական սկզբունքներով ընտելացնում է ազգաբնակչութիւնը հասարակական և պետական կեանքի ճիշտ կազմակերպումին:

Նրանք, ովքեր անդամ են կօօպերատիվ ընկերութիւնների և արտելների, հաւասար իրաւունք և պարտականութիւն ունեն և համահաւասար կերպով կարող են մասնակցել կօօպերատիվ գործի բարեկարգումին: Եւ եթէ որ և է կօօպերատիվ փա-

Handwritten text in a cursive script, likely from a 17th or 18th-century document. The text is written on the left side of the page, with some lines appearing to be part of a list or a series of entries. The ink is dark and the handwriting is somewhat slanted.

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0042513

9643

